

CONTRIBUȚII LA RĂSPÂNDIREA CĂRUCIOARELOR DE LUT ÎN EPOCA BRONZULUI ÎN SUD-ESTUL TRANSILVANIEI

SZÉKELY K. ZSOLT

Literatura arheologică de specialitate a acordat o atenție deosebită apariției și răspândirii cărucioarelor de lut, și deci a căruței ca mijloc de transport, care a jucat un rol important în viața economică și culturală a Europei. Cele mai vechi descoperiri de cărucioare de lut au fost în vestul Asiei și în partea sudică a U.R.S.S.-ului, stabilindu-se și originea lor. Pe teritoriul Europei Centrale apariția primelor cărucioare este datată în jurul anilor 2200–1800 î.e.n., în cultura „Baden-Pécel” din așezarea de la Budakalász, care aparține acestei culturi.¹

În bazinul carpato-danubian, cărucioarele și roțile de lut, apar la sfârșitul neoliticului și începutul epocii bronzului, fiind prezente în culturile Gumelnița–Gorodsk–Horodiștea, Cîlnic (Furchenstich), Cernavodă, Glina III, Schneckenberg, Monteoru, Tei, Verbicioara, Periam-Pecica, Wietenberg și Vatina–Gîrla Mare.²

În sud-estul Transilvaniei, fragmentele de cărucioare de lut sînt destul de rare, pînă în prezent numai în două așezări au fost descoperite: la Cuciulata, lângă Rupea – aparținînd culturii Schneckenberg A³ și la Sighișoara, Wietenberg, aparținînd culturii eponime.⁴ Rotițe de lut, de diferite tipuri au fost semnalate la Jigodin,⁵ Ariușd,⁶ Feldioara,⁷ Sfîntu Gheorghe⁸ și Miercurea Ciuc.⁹

În primăvara anului 1981 numărul descoperirilor s-a îmbogățit cu încă una, prin scoaterea la iveală în mod întîmplător, la Baraolt (jud. Covasna) a unor fragmente de cărucior aparținînd culturii Wietenberg. Între Baraolt și Biborțeni, la vărsarea pîraielor Dongó în Baraolt, cu ocazia regularizării cursului lor a fost săpat un șanț adînc de 3 m, din care au fost aruncate fragmente de vase din lut. Deplasîndu-ne la fața locului, am constatat că șanțul a tăiat un strat de cultură din epoca bronzului. Sub humus este un strat steril, gros de 1 m sub care se afla stratul de cultură gros de 60–80 cm, urmat de solul virgin. Fragmente de vase și alte obiecte din stratul de

cultură au fost aruncate pe mal, de unde s-a putut aduna un bogat material ceramic, din care: un fragment de greutate de lut, de formă piramidală, roțițe din lut și un fragment de cărucior. Fragmentele de ceramică sînt din diferite tipuri de vase și sînt decorate cu ornamente cunoscute din materialul ceramic al așezărilor culturii Wietenberg, descoperite pe teritoriul Transilvaniei. Sînt bucăți din vase de tip borcan (fig. III/5-9, 11, IV/11), strachină și castron (fig. IV/1-10). Este reprezentat și tipul de vas cu patru colțuri trase din marginea vasului (fig III/1-2). În ceea ce privește ornamentarea vaselor, aceasta este destul de variată. Elementele de decor sînt următoarele: briu alveolat sau incizat (fig. III/3-6), împunsături cu unghi (fig. III/7, 9), caneluri verticale (fig. IV/9-10), ornament în formă de melc (fig. III/10), ornament făcut cu mătura (fig. III/11) și benzi umplute cu incizii (fig. III/12), (IV/2-3, 6-8). Un fragment de castron este decorat pe umăr cu bandă umplută cu inciziuni, urmată de spirale făcute cu linii incizate. Decorul este încrustat cu var (fig. IV/5). Un alt fragment de vas este decorat cu pastilă (fig. IV/4). O roțiță de cărucior s-a păstrat fragmentar (fig. IV/12). Pe baza acestui material ceramic se poate constata că la Baraolt a fost o mare așezare din cultura Wietenberg probabil în faza ei finală de dezvoltare, fapt dovedit de gama largă a tipurilor de vase, la care se mai adaugă și o toartă cu buton caracteristic pentru cultura Noua. Fragmentele de tip Hallstatt ne îndeamnă să presupunem, că peste așezarea din epoca bronzului s-a suprapus și una din prima vîrstă a fierului (fig. IV/13). Din materialul arheologic recoltat de la această așezare face parte și un fragment de cărucior miniatural (fig. I/1) păstrat mai mult de 1/3, putîndu-se reconstitui forma rectangulară cu dimensiunile lui (6 x 5,5 x 3 cm). Este un colț cu pereții înalți, ușor arcuiți și înclinați spre exterior, iar în interior muchiile sînt rotunjite. Lăcașul osiei este realizat printr-o urechiușă care s-a rupt din vechime. Pereții sînt decorați cu dreptunghiuri formate din benzi umplute cu linii incizate. În afară de acest cărucior fragmentar (fig. II) au fost găsite și două roțițe de lut de diferite dimensiuni: 7,7 cm (fig. I/2) și 5,2 cm (fig. I/3), care dovedesc faptul că în această așezare au fost făcute mai multe tipuri de cărucioare.

Căruciorul de lut este unul dintre acele rare piese pe care le cunoaștem din epoca bronzului din Transilvania. Fragmentele de la Petrești, Gherla,¹⁰ de la Cuciulata¹¹ și de la Sighișoara¹² provin din centrul Transilvaniei, unde sînt cunoscute numeroase așezări ale acestei epoci, cu o durată de timp destul de lungă, atestînd dezvoltarea deplină,¹³ în cadrul mai multor culturi.

Materialul ceramic bogat și variat, precum și acest fragment de cărucior de lut prezentat, dovedesc nu numai aria largă de răspîndire a culturii Wietenberg și în sud-estul Transilvaniei, dar și faptul că această cultură este reprezentată prin acele faze de dezvoltare, pe care le cunoaștem din celelalte părți ale Transilvaniei.¹⁴

Constatările pe baza materialului descoperit vor fi mai bine approfondate după efectuarea unor cercetări sistematice în așezarea de la Baraolt, care după grosimea stratului de cultură dovedește că a avut o durată destul de mare și nu este exclus că s-a prelungit și în epoca de început a primei vârste a fierului (Hallstatt A).

NOTE

1. I. BÓNA: **Clay models of Bronze Age Waggon and Wheels in the Middle Danube Basin**, „Acta. Arch.”, T: XII. Fasc. 1-4, 1960, p. 83.
2. GH. BICHIR: „Dacia” VIII, 1964, p. 80-81.
3. *Ibidem*, p. 71.
4. K. HOREDT: **Die Wietenbergkultur**, „Dacia” N.S. IV., p. 124, fig. 12/j.
5. Z. SZÉKELY în „SCIV”, 3-4, 1955, p. 849, fig. 4/9.
6. GH. BICHIR: op. cit. p. 80.
7. *Ibidem*
8. K. HOREDT în „Materiale”, II. p. 24, fig. 10/8.
9. R. VULPE în „SCIV”, VI, 3-4, 1955, p. 566, fig. 5/1.
10. M. ROSKA, **Közlemények**, 4, 1944, fig. 20/3, E. OROSZ, în „A. É.” XXI, IV, 1-2. 1944. p. 35, fig. 20/3.
11. GH. BICHIR în „Dacia”, N.S. VI. p. 110, „Materiale” VII. p. 351-359, și VIII. p. 283-290.
12. K. HOREDT: **Die Wietenbergkultur**, „Dacia” N.S. IV, p. 124
13. I. BÓNA op. cit.
14. Z. SZÉKELY în „Dacia”, N.S. XV, 1971, p. 317.

LISTA FIGURILOR

- I/1. Cărucior de lut de la Baraolt – reconstituire.
 I/2-3. Rotițe de cărucior de lut de la Baraolt.
 II. Fragment de cărucior de lut de la Baraolt.
 III.-IV. Fragmente ceramice de la Baraolt.

CONTRIBUTIONS TO THE SPREADING OF CLAY MODELS OF BRONZE AGE WAGGONS IN TRANSILVANIA

(Abstract)

In spring, 1981, near Baraolt, at the confluence of the Dongó and Baraolt, brooks, during the control of the channel a Bronze Age settlement was discovered. Among the rich ceramical stuff there were found a fragment of a clay waggon and two clay wheels which enrich the findings from the Bronze Age in South-East Transilvania.

The settlemen chronologically may be put to the middle of the Bronze Age, to the end of the Wietenberg civilization.

EXPLANATION OF THE FIGURES

- I/1. Clay model of Bronze Age waggon from Baraolt, reconstruction
- I/2-3. Clay waggon wheels from Baraolt
- II. Fragment of clay waggon
- III-IV. Fragments of ceramics from Baraolt.

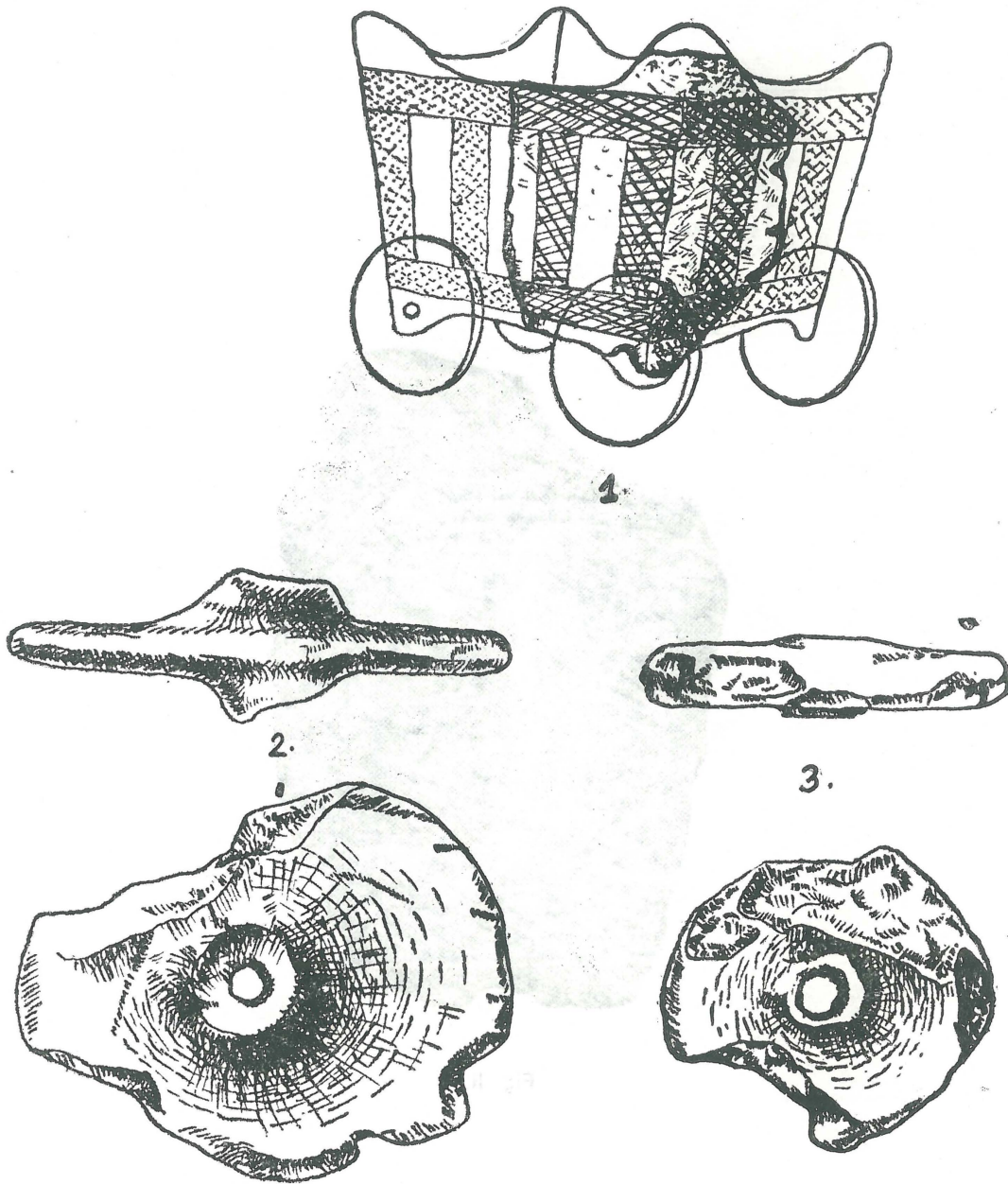

Fig. I.

Fig. II.

PLATE 10

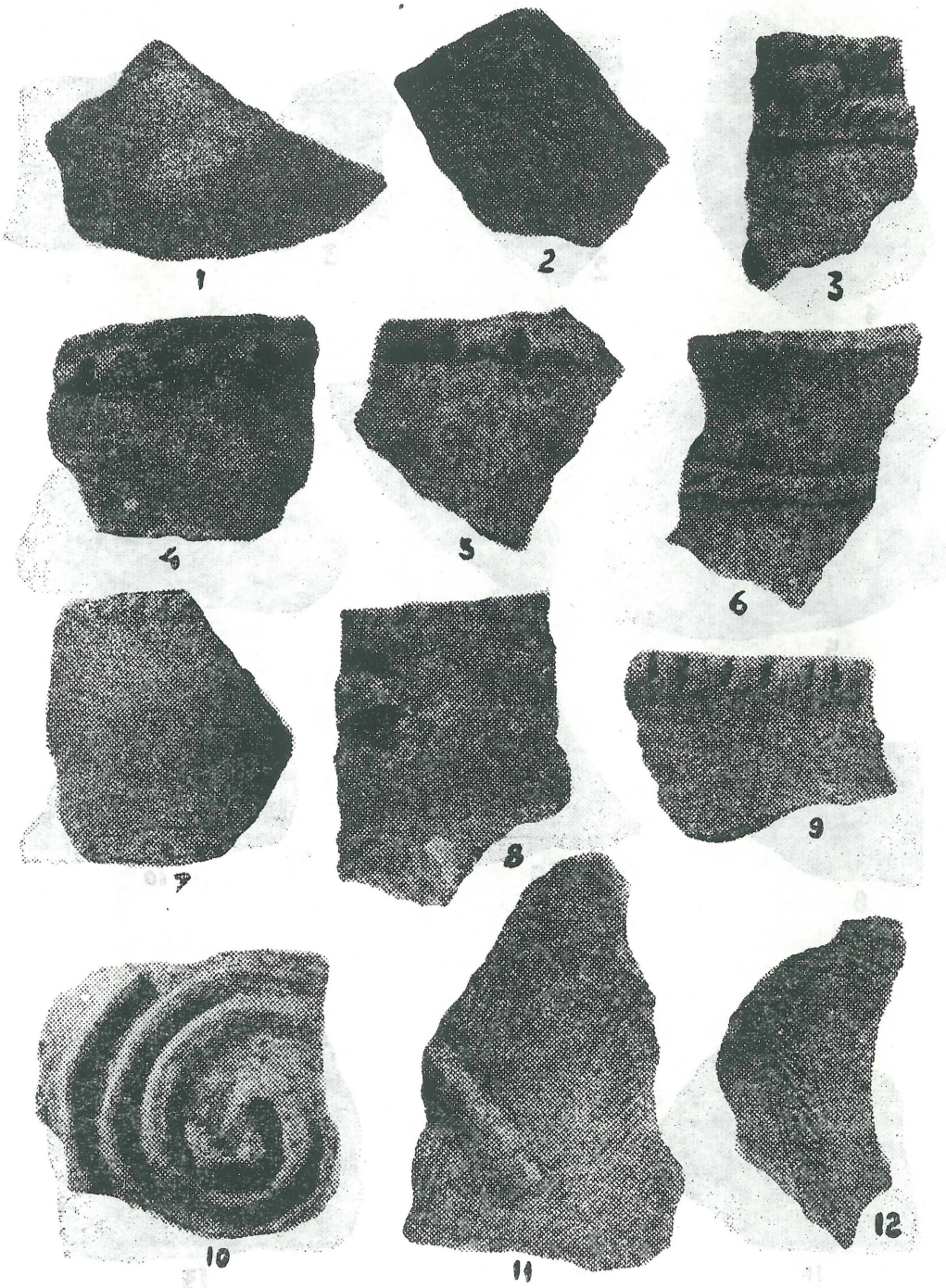

Fig. III.

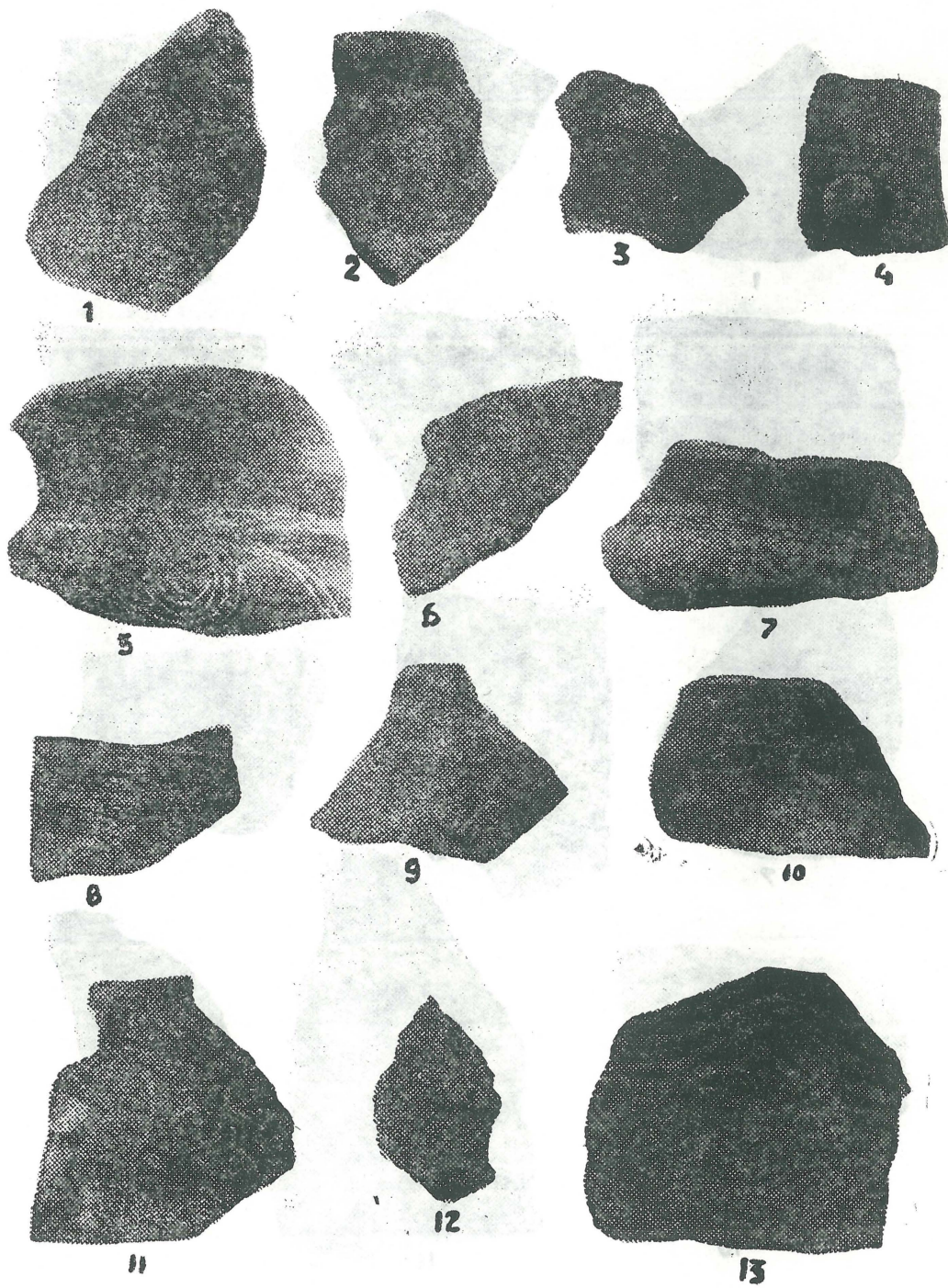

Fig. IV.